

aspekt. Evropská komise byla požádána, aby napříště informovala ministry EU odpovědné za bytovou politiku o těch bodech v chystané legislativě EU, které jsou pro bytovou politiku relevantní – aby ministři členských států mohli včas učinit kroky, které budou v zájmu rozvoje bydlení.

V návaznosti na výsledky konference připravuje Ministerstvo pro místní rozvoj kroky, které by, budou-li příslušné návrhy přijaty, umožnily spolufinancovat z evropských fondů v období 2007–2013 kromě jiného také investice spojené s regenerací panelových sídlišť. Ministerstvo pro místní rozvoj proto o konferenci a jejích výsledcích informovalo předsedu Evropského parlamentu a jeho novou pracovní skupinu pro otázky rozvoje měst a bydlení, která byla jmenována v únoru 2005 a jejíž budoucí aktivity se oblasti regenerace sídlišť také dotýkají. Problematika panelových sídlišť je jednou z priorit bytové politiky v České republice; Ministerstvo pro místní rozvoj proto bude i nadále usilovat o to, aby se aktivity spojené s regenerací těchto částí měst co nejvíce dynamizovaly a aby nedocházelo k tomu, co je dostatečně známo z některých jiných zemí, kde se z některých sídlišť staly „špatné adresy“ s mnoha sociálními i jinými problémy. Česká republika má pro předcházení takovému vývoji poměrně dobrou výchozí situaci, která by neměla být promarněna.

Daniela Grabmüllerová

Etnometodologické workshopy v Sýrii

Damašek, 2.–3. května 2004, 3.–4. února 2005

Impulsy k prvnímu workshopu byly dány na Mezinárodní etnometodologické konferenci v Manchesteru, která se konala v r. 2003 (viz o ní zprávu v Sociologickém časopise 2003, s. 745–747). Na této konferenci zaznělo několik příspěvků zabývajících se utvářením mediálních diskurzů v souvislosti s útoky na New York a Washington 11. 9. 2001, přičemž

autoři příspěvků většinou vycházeli ze „západní perspektivy“, jen zřídka z „perspektivy arabské, resp. muslimské“. Cílem workshopů v Damašku byla analýza současné mediální produkce v arabských zemích a jen zčásti analýza mediálních produktů západních, věnovaných aktuálním problémům arabského světa. Analytickým objektem byly diskurzy vznikající po událostech z 11. 9. 2001, diskurzy prezentující válku v Iráku a v Palestině, včetně současné situace v těchto, ale i jiných arabských regionech. Pokud jde o metodologii, usilovaly workshopy o *etnometodologickou* analýzu; ta sice není ve vztahu k masmédiím zatím příliš rozpracována, ale přece jen je už na co navazovat – mám na mysli především sborník Paula Jalberta z r. 1999 (o něm viz recenzi v Sociologickém časopise 2002, s. 514–517).

Organizátorem vědeckých setkání v Damašku byl belgický odborník Baudouin Dupret, který je mezi etnometodology znám především svými analýzami fungování egyptského právního systému. Workshopy probíhaly pod záštitou Francouzského blízkovýchodního institutu v Damašku (Institut Français du Proche-Orient, Damas). B. Dupret na úvod zformuloval metodologický rámec většiny příspěvků – v souvislosti s médii se chceme zajímat o veřejný prostor v arabských zemích, o „arabskou veřejnost“, ať už oficiální nebo alternativní (jakou představuje „arabská/muslimská ulice“ v autoritativních režimech). Etnometodologická orientace nás však přivádí k tomu, že něco takového jako „arabská veřejnost“ nebo „arabská ulice“ v zásadě neexistuje. Je třeba přijmout, že existují jen různá publika, na něž se různí aktéři orientují podle různých kontextů a okolností. „Západní“ a „arabské“ diskurzy o válkách v Iráku a Palestině nejsou tedy globálním výrazem toho, co si „Arabové“ myslí, ale bytostně situačně podmíněnými diskurzy, které jsou adresovány konkrétním publikům ve specifických kontextech. Jde tedy o to, abychom vzali v úvahu to, že diskurzy se orientují na publika, a nikoli na jedno publikum, a zejména to, že diskurzy se orientují na publikum, které

„dávají samy sobě“. Publika tedy v zásadě neexistují před diskurzy, teprve diskurzy produkují svá publika.

Sám B. Dupret (Institut Français du Proche-Orient, Damašek) se ve svém vystoupení nazvaném „Publikum, které připisují samy sobě“ věnoval reklamním prezentacím (tzv. spotům) tří arabských televizních stanic, v nichž tyto stanice prezentují samy sebe; jde tedy o poměrně krátké audiovizuální sekvence vypovídající o zaměření příslušné televize, o tom, jaké publikum chce televize oslovit a získat. Objektem analýzy, na níž se autorsky podílel také Jean-Noël Ferrié (Centre d'Etude de Documentation Economique, Jurisdique et Sociale, Káhira), byly katarská televize Al-Jazeera, jejíž personál (vyškolený v duchu britské BBC) neobyčejně ovlivňuje televizní produkci i recepci v arabských regionech, libanonský Al-Manar, jehož vysílání je ve službách osvobozenického boje Palestinců, a konečně Al-Hurra, která vysílá v zájmu nového, post-hussainovského režimu v Iráku. Těžko lze zde reprodukovat velmi jemnou analýzu jak vizuálního, tak verbálního aspektu příslušných reklamních sebeprezentací, analýzu opírající se o každodenní praktické uvažování a z něho vyrostlé etnometodologické pojmosloví, jaké poskytuje například členská kategorizační analýza. Z obecnějších – i když ne příliš překvapivých – zjištění lze zmínit to, že sebeprezentace Al-Jazeera koresponduje s mnohostranným a problémově orientovaným zaměřením této stanice, podobně jako sebeprezentace Al-Hurra koresponduje s jejím zaměřením simplifikujícím a propagandistickým.

Následovalo vystoupení Jiřího Nekvapila (FFUK), nazvané „Mediální dialogická síť vznikající po 11.9.2001: Bush, Blair, bin Ladin a další veřejné osoby v interakci“. Autor v něm informoval o výzkumu prováděném společně s Ivanem Leudarem (University of Manchester). Hlavním analytickým nástrojem studie představené v Damašku byla členská kategorizační analýza (o ní viz v Sociologickém časopise 2002, s. 515–516). Autoři se zaměřili na formulování kategorií „my“

a „oni“ a tímto způsobem zachytili to, jak centrální postavy konfliktu prezentovaly události z 11. 9. a účastníky těchto událostí. Předmětem analýzy byly veřejné projevy, které brzy po těchto událostech učinili americký prezident G. W. Bush, britský předseda vlády Tony Blair a Usama bin Ladin, představitel Al-Kajdy. Každý z mluvčích rozlišoval „my“ a „oni“, přičemž tuto distinkci formuloval tak, aby ospravedlnil proběhnuvší násilné akce a připravil půdu pro násilné akce budoucí. Bush a Blair využívali k formulaci kategorií „my“ a „oni“ sociální, politické a morální pojmy, zatímco bin Ladin náboženské. Formulování kategorií neprobíhalo izolovaně, nýbrž v dialogických sítích (o tomto pojmu viz Sociologický časopis 2002, s. 483–499). Autoři podrobně diskutovali vztah mezi členskými kategoriemi, prezentacemi událostí a násilnými akcemi. Speciální pozornost věnovali reakcím představitelů Muslimů v Británii a v Česku a také reakcím českých politiků (prezidenta a ministra obrany), i když zde – pokud jde o teorii i metodologii – narazili na problém koherentnosti a hranic dialogických sítí.

Michel Barthélémy (CNRS, Paříž) vystoupil s příspěvkem „Recepce-v-akci v panelovém interview: interakční produkce několika druhů „publika ve vztahu k problému““. Problémem zmíněným v názvu byla válka v Iráku, která vedla ke sporu mezi USA a Francií. Autor analyzoval francouzský televizní program „Arrêt sur Images“ z června 2003, v němž tři francouzsky mluvící obyvatelé amerického státu Louisiana společně s několika francouzskými novináři hovořili o tom, jak americká a francouzská média prezentovala spor mezi oběma zeměmi. Na základě detailní analýzy transkriptů interview ukázal M. Barthélémy, jak francouzsky mluvící Američané dávají na různých místech průběhu interview najevo, k jakému druhu publika náležejí, ve jménu koho vyjadřují své rozdílné názory. Jinými slovy, zaměřil se na interakční práci, skrz níž mluvčí identifikují sami sebe jako zastánce toho či onoho stanoviska k diskutovanému tématu

(a jsou takto identifikováni i jinými mluvčími), přičemž svá stanoviska zexplicitňují tím, že „aktivují“ různé druhy publika. Jedním ze závěrů analýzy bylo to, že pokud jde o iráckou válku, je americké veřejné mínění o zahraniční politice Francie diverzifikované – tak, jak je podáno ve sledovaném programu francouzskému publiku (povšimněme si různých kontextualizací tohoto závěru).

Yves Gonzalez-Quijano (Institut Français du Proche-Orient, Damašek) vystoupil s metodologicky pestrým příspěvkem „Fotografie, která nebyla k nalezení: Technologická mediace a utváření „arabského publika““. Zmíněnou fotografií byl snímek zachycující americké vojáky, jak týrají irácké vězně. Tato (a podobné fotografie) obletěly celý svět, ale nebyly zveřejněny na arabských internetových stránkách. Autor popisoval detailně své vyhledávací praktiky na internetu a to ho spojovalo s etnometodologickým zaměřením workshopu. Tento víceméně vedlejší produkt jeho vystoupení ale zanikl v tradičním výzkumném rámci, inspirovaném především komunikačními studiemi. Pro odborníky nezasevěné příliš do arabských reálií však bylo zajímavé vyslechnout si informace o arabské „mediální krajině“ i o postavení internetu v arabských zemích (jsou zde podle Y. Gonzaleze asi 4 miliony uživatelů). Cílem autora je další analýzou, nepochybně neetnometodologického charakteru, nalézt vysvětlení, proč fotografie nebyly zveřejněny. Jednou z hypotéz, které provizorně zformuloval, bylo to, že západní média nepřipustným způsobem prezentovala arabské obyvatel.

Workshop uzavřelo vystoupení Leny Jayyusi, která pracuje v Arabských emirátech (Zayed University, Dubai). Ta se díky své monografii *Categorization and the Moral Order* (Londýn, 1984) stala už etnometodologickým klasikem. Vedle B. Dupreta je zřejmě jediným etnometodologem, který žije v arabském světě. Kromě práce v Dubaji má za sebou mnohaleté působení v Británii a USA a v neposlední řadě sedm let života na palestinských územích, kde se zabývala studiem

palestinské mediální produkce (sama je palestinského původu). Ve svých vystoupeních v Damašku se dotkla řady věcí: například etnometodologického studia fotografie, jinými slovy, studia fotografických praktik, které se podílejí na produkci i recepci fotografie v kontextu jiných každodenních praktik; zabývala se vztahem mezi tím, co se říká a co se ukazuje v televizním zpravodajství; hodně diskuse vyprovokovala její analýza toho, jak američtí politici popírají informace z odvysílaných zpráv. Uvedené a další aktivity demonstrovala na materiálech týkajících se současné situace v arabských zemích, především v Iráku. Kladla si otázku, kde jsou hranice poznání, které přináší etnometodologie, zabývající se „sociální logikou“ každodenních praktik, respektive tím, jak je uskutečňována „srozumitelnost“ sociálního života. Ve vztahu k masmédiím: na jaké „sociální logice“ každodenních praktik je založena „srozumitelnost“ mediálních produktů? Co činí text srozumitelným, respektive „čitelným“? Sama naznačila, že etnometodologické studium bude asi obtížné rozlišovat mezi válečným zpravodajstvím z Iráku a např. z bývalé Jugoslávie, ale přinese hodnotné poznatky o tom, jak se dělá válečné zpravodajství. – Není právě někde zde hranice mezi užitečností etnometodologie a jiných analytických přístupů?

Druhý workshop rozvíjel uvedená témata v podobném duchu. Nová témata s sebou přinesli dva noví účastníci: Sebastian Abdaláh, který analyzoval „chaty“ nahrané v internetových kavárnách v Bejrútu, a Dušan Bjelić, profesor sociologie v americkém Portlandu. Ten ve své kritice E. Saida, známého analýzou západního orientismu, demonstroval, že produkce muslimské, resp. arabské identity v (amerických) médiích nebere ani tak zřetel na objektivitu jako na to, aby uspokojila praktickou potřebu jednoduchého snadno sledovatelného konzistentního příběhu. Zkreslený pohled na arabský, resp. muslimský svět není tedy dán jen zaujatostí či předsudečností západních médií (ten by se pod tlakem intelektuálů, jako je Said, snad